

Motion

1983/84:100

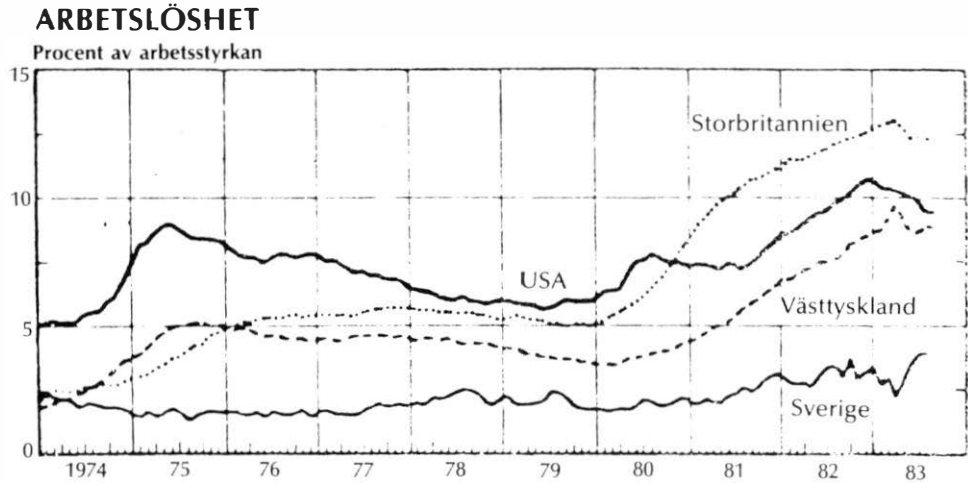
Thorbjörn Fäldin m. fl.

Vissa ekonomisk-politiska åtgärder, m. m. (prop. 1983/84:40)

I Den internationella utvecklingen

Produktionsutvecklingen i världen har efter den andra oljechocken 1979 varit utomordentligt svag åren 1980–1982. Arbetslösheten har stigit kraftigt (se fig. 1). Arbetslösheten i OECD-länderna (västvärlden + Japan) är sammantaget ca 10 % eller drygt 30 miljoner arbetslösa.

Fig. 1

Källa: Handelsbanken

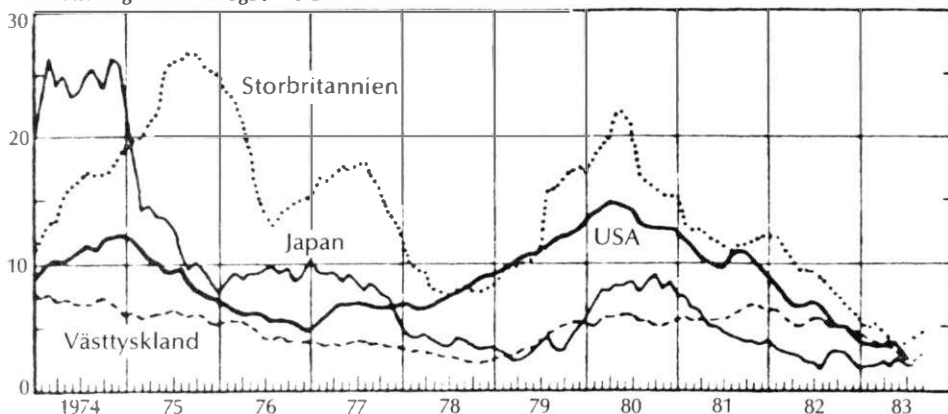
Den långa och djupa nedgången har orsakats inte bara av oljeprishöjningarna utan också av att vissa dominerande länder i industrivärlden konsekvent satsat på att bryta den mycket höga inflation som rått under hela 1970-talet. Dessa länder har därför fört en mycket restriktiv politik inriktad på en låg ökningstakt i penningmängden

Sedan slutet av 1982 har dock en klar uppgång skett i den internationella konjunkturen. Bakgrunden är dels vissa oljeprissänkningar hösten 1982, dels att främst USA men även Västtyskland och Storbritannien lättat på penningpolitiken när nu inflationen i dessa länder kommit ned till 1960-talsnivåer (se fig. 2).

Fig. 2

KONSUMENTPRISER

Förändring i % fr föregående år

Källa: Handelsbanken

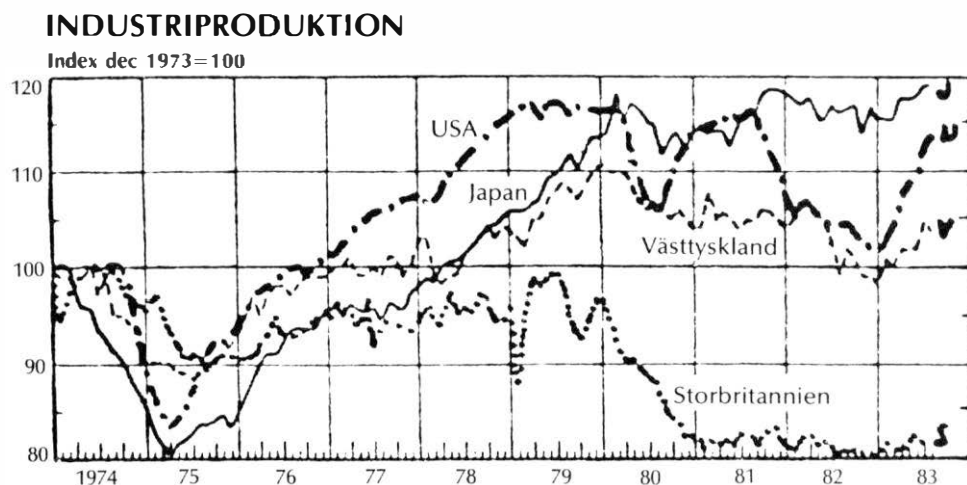
Uppgången i världskonjunkturen följer hittills det traditionella mönstret. Den starkaste tillväxtimpulsen i de stora OECD-länderna har kommit från ökad privat konsumtion.

Däremot har den internationella konjunkturuppgången inte åtföljts av en allmän och stark ökning av det internationella handelsutbytet. Dels är uppgången i de västeuropeiska industriländerna sammantagna relativt långsam, dels lägger den internationella skuldskrisen en kraftig hämsko på handelsutbytet mellan å ena sidan OECD-länderna och å andra sidan de berörda utvecklings- och statshandelsländerna, t. ex. Argentina, Mexico, Brasilien och Polen. De sänkta oljepriserna leder vidare till att OECD-ländernas import minskat kraftigt. Som en jämförelse kan nämnas att världshandelsökningen 1975–1976, då efterfrågan ökade i både industriländer och utvecklingsländer, var nästan dubbelt så stor som den beräknas bli i den nuvarande konjunkturuppgången.

Konjunkturförbättringen har startat i USA. Den privata konsumtionen har där ökat med 5–10 % i volym. Den amerikanska industrins investeringar har dessutom börjat öka ovanligt tidigt i konjunkturuppgången. Den kraftiga tillväxten i den amerikanska ekonomin kombinerad med den höga dollarkursen har inneburit en kraftfull draghjälp till andra industriländer, t. ex. Japan.

Den starka amerikanska importökningen ger också draghjälp för de västeuropeiska industriländerna, men uppgången är här betydligt mer dämpad. Medan det skett en viss återhämtning i Storbritannien och Västtyskland fortsätter lågkonjunkturen i Frankrike och Italien. Därför är utvecklingen för Västeuropa som helhet betydligt svagare än för USA och Japan (se fig. 3).

Fig. 3

Källa: Handelsbanken

Den mer expansiva penningpolitiken ledde till att den internationella räntenivån sjönk rätt kraftigt från halvårsskiftet 1982 fram till våren 1983. Då skedde emellertid en uppbromsning och t. o. m. vissa smärre räntehöjningar.

Om inflationen nu åter börjar öka, vilket ju är vanligt i konjunkturuppgångar, finns en påtaglig risk att bl. a. den amerikanska centralbanken stramar åt penningpolitiken och därmed dämpar konjunkturuppgången och driver upp den internationella räntan igen.

En trolig framtidsbedömning pekar dock mot att världskonjunkturen kommer att fortsätta att vara god under 1984 för att sedan sannolikt börja vika under loppet av 1985.

Vilka implikationer ger då den internationella utvecklingen för den ekonomiska politiken i Sverige under det närmaste året? Med hänsyn till att förbättringen i handelsbalansen väntas fortsätta och en viss uppgång ske i industriproduktionen, finns det all anledning att ta tillfället i akt under konjunkturuppgången och strama åt de offentliga utgifterna.

II Den ekonomiska politiken i Sverige efter regeringsskiftet

Fyra ekonomisk-politiska vallöften – tre sprack

I sitt valmanifest i 1982 års valrörelse lovade socialdemokraterna att minska arbetslösheten, inflationen, budgetunderskottet och bytesbalansunderskottet. Endast på den sista punkten har man lyckats. De två devalveringarna 1981 (10 %) och 1982 (16 %) har tillsammans med den uppåtgående internationella konjunkturen lett till en ökning av exporten i år (ca + 8 %). Eftersom den inhemska efterfrågan under 1983 sjunkit (- 1,4 %) har

importen i stort sett legat kvar på oförändrad nivå. Detta har sammantaget medfört en förbättring av handelsbalansen (beräknas bli ca + 10 miljarder kronor) och därmed av bytesbalansen (beräknas bli ca - 10 miljarder kronor 1983). Den ökade exporten har också lett till en viss ökning av industriproduktionen (ca + 4 %).

Tjugotusen fler arbetslösa än för ett år sedan

Den fråga där socialdemokraterna hårdare än i någon annan fråga framställde sig som garantier för en förbättring var sysselsättningen. Man gick t. o. m så pass långt att man beskyllde mittenregeringen för att medvetet öka arbetslösheten och att 30-40 000 människor gick arbetslösa i onödan. Detta trots att när den långa och djupa lågkonjunkturen 1980-1982 dramatiskt ökade arbetslösheten i andra länder (10-12 % blev vanliga arbetslöshetstal - se fig. 1 s. 1) lyckades Sverige hålla nere arbetslösheten på ca 3 %.

Efter regeringsskiftet har arbetslösheten månad för månad (utom januari) legat högre än under mittenregeringens tid (se tabell 1).

Tabell 1 Arbetslöshet 1982 och 1983 (tusental)

	Jan.	Febr.	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug.	Sept.	Okt.	Nov.	Dec.
1982	153	135	124	112	116	131	133	166	176	127	134	140
1983	147	155	149	122	135	158	154	179	177	149		
Ökad arbetslöshet	./.	6	20	25	10	19	27	21	13	1	22	

I genomsnitt har i år ca 20 000 fler människor gått arbetslösa i Sverige än förra året. Detta trots att regeringen satsat ca 20 miljarder kronor på arbetsmarknadspolitiska åtgärder, vilket bl. a. inneburit en kraftig ökning av antalet människor i beredskapsarbete (58 900 okt. 1983 mot 43 800 i okt. 1982).

Trots den klart förbättrade konjunkturen har industriinvesteringarna sjunkit med ca 5 % jämfört med den redan låga investeringstakt som gällde 1982, då mot bakgrund av den långa och djupa lågkonjunkturen. Den förbättrade industrikonjunkturen har hittills inte ökat arbetskraftsefterfrågan i industrin totalt sett. Snarare tvärtom så fortsätter sysselsättningen att sjunka. Inför fjärde kvartalet 1983 förväntas ytterligare personaiminskningar. Enligt företagens bedömningar blir neddragningarna genomgående större än under det tredje kvartalet i år. Även för första kvartalet 1984 förväntas en fortsatt reducering av både arbetare och tjänstemän.

Utsikterna för bygnadsindustrin har klart försämrats de senaste månaderna. I våras låg bedömningarna (bl. a. i den reviderade nationalbudgeten) på endast en smärre nedgång i bygginvesteringarna (ca - 2 %), medan de allra

senaste bedömningarna pekar mot - 7 %. Detta var ju ett av de områden där socialdemokraterna i valrörelsen var särskilt värtaliga med att ställa ut löften om snara ökningar. Vem minns inte talet om Ludvig Svenssons gardinfabrik?

Inflationen ökar månad för månad sedan ett halvår tillbaka

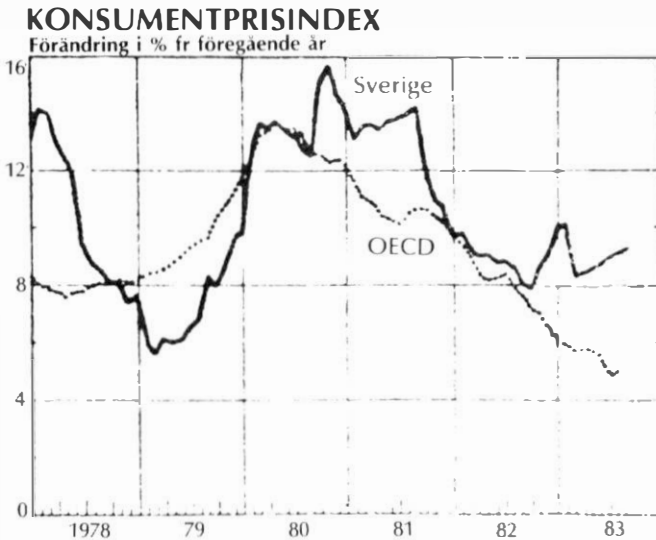
I socialdemokraternas före valet så upphaussade krisprogram "Framtid för Sverige" kan man i kap. 3 - En plan för återhämtning - läsa följande:

"Denna politik bör ha följande innehåll:

1. Den ekonomiska politiken måste inriktas på att snabbt och påtagligt ta ner kostnads- och prisstegringen i Sverige. Målet måste vara att inte bara bryta med de senaste årens inflationsutveckling utan också nå en lägre ökning av kostnader och priser än i vår omvärld."

Hur har det då i verkligheten gått med de två föresatserna i punkt 1 i krisprogrammet? Jo, den "snabba och påtagliga" minskningen av inflationen har i stället blivit en klar ökning. Och den lägre inflationstakten än i våra konkurrentländer har från att vid regeringsskiftet nästan varit ett faktum nu i stället blivit ett stort gap (se fig. 4).

Fig. 4

Källa: Handelsbanken

Av figuren framgår att Sverige från en notering på ca 14 % sommaren 1981 minskade sin inflationstakt till under 8 % vid regeringsskiftet i oktober 1982. Den svenska inflationstakten var ungefär densamma som för OECD i sin helhet från årsskiftet 1981/82 fram till regeringsskiftet.

Internationella bedömare (OECD-sekretariatet) ansåg sommaren 1982

att, om mittenregeringens politik fullföljts, så pekade den svenska inflationen 1983 mot en nivå på 5-6 %. Med de oljeprissänkningar och räntesänkningar, som skedde sista halvåret 1982 och som OECD-sekretariatet naturligt nog inte beaktade vid sin bedömning, hade sannolikt den svenska inflationen redan i år varit nere på den nivå, 4 %, som regeringen uppsatt som mål för nästa år och som nu härskar i många av våra konkurrentländer.

I stället skedde en dramatisk höjning av den svenska inflationen (devalvering, momshöjning m. m.) samtidigt som inflationen i resten av västvärlden fortsatte att sjunka. Visserligen skedde en viss minskning av inflationen i våras, när de omedelbara effekterna av devalveringen klingat av, men under det senaste halvåret har inflationen under flera månader envist stigit. Först i oktober skedde en smärre sänkning, men trots det ligger inflationstakten (8,6 %) över den nivå som gällde vid regeringsskiftet.

Regeringen har en lovvärd ambition att inflationen 1984 skall komma ner till 4 %, men de underliggande inflationstendenserna i svensk ekonomi är oroväckande, antingen man analyserar problemet med utgångspunkt i löner och kostnader eller ur monetär synvinkel.

Löneöverhänget från 1983 till 1984 beräknas till ca 1 %. Därutöver lär löneglidningen i den uppgående konjunkturen lätt kunna bli minst 3 %. Regeringens kalkylmässiga lönekostnadsökning på 6 % verkar därför mer än lovligt optimistisk, i all synnerhet om man betraktar den mot bakgrund av dels LO:s lönekrav på 7 %, dels upprördheten inom PTK, TCO-S, KTK och SACO över de upprepade urholkningarna av marginalskattereformen.

Monetära kalkyler tyder på att de långsiktiga förändringarna i inflationstakten rätt väl följer förändringarna i penningmängden med ca sju kvartals eftersläpning. På grundval av en sådan teori har beräkningar gjorts som pekar mot en inflationstakt under 1984 på ca 9 %.

I centerns partimotion i anledning av kompletteringspropositionen gjordes en inflationsbedömning för 1984 på 6-7 %. Det finns ingen anledning att nu revidera den bedömningen, men risken är påtaglig att den var för optimistisk.

Budgetunderskottet har ökat kraftigt trots stora skattehöjningar

Tabell 2. Statens utgifter och budgetunderskott (miljarder kronor)

Budgetår	Utgifter	Budgetunderskott
1981/82 (utfall)	235	68
1982/83 (budget)	256	76
1982/83 (utfall)	278	86
1983/84 (prognos)	300	86

Tabellen visar att budgetunderskottet under mittenregeringens år blev 86 miljarder kronor. Den budget som den ickesocialistiska riksdagsmajoriteten antog våren 1982 angav budgetunderskottet för 1982/83 till 76 miljarder

kronor och de statliga utgifterna till 256 miljarder kronor. Så snart den socialdemokratiska regeringen tillträtt ökades utgifterna för budgetåret 1982/83 från 256 miljarder till 278 miljarder kronor, dvs. en ökning med 22 miljarder kronor för samma budgetår. Det innebar en ökning av statens utgifter med 43 miljarder kronor (278-235) på ett enda år. Ökningen är större än hela den statliga inkomstskatten (40 miljarder kronor).

Samtidigt ökade budgetunderskottet med 18 miljarder kronor jämfört med året innan och med 10 miljarder kronor jämfört med den av riksdagen fastställda budgeten. Att inte ökningen av budgetunderskottet blev ändå större berodde på att man samtidigt höjde skatterna kraftigt.

För budgetåret 1983/84 pekar prognoserna f. n. på ett budgetunderskott på ungefär samma nivå som för 1982/83. Detta innebär tyvärr inte något positivt trendbrott för budgetunderskottets ökning. Den skenbara förbättringen reallt sett beror helt på att budgetunderskottet tilläts öka så dramatiskt förra budgetåret.

Det finns helt tydligt en väsentlig skillnad i de icke-socialistiska regeringarnas och (s)-regeringens sätt att försöka begränsa budgetunderskottet. De icke-socialistiska regeringarna presenterade 1980-1982 under hårt motstånd från den dåvarande socialdemokratiska oppositionen ett antal utgiftsbegränsande paket. (s)-regeringen har i stället hittills helt förlitat sig till skattehöjningar. Nu först presenterar man vissa utgiftsbegränsningar. Det är självfallet bra att (s)-regeringen äntligen kommit till insikt att sådana behövs, men de föreslagna begränsningarna är betydligt mindre än vad situationen kräver. I stället tycks man även nu till stor del förlita sig på skattehöjningar. Anmärkningsvärt är att medan de flesta skattehöjningarna träder i kraft redan innevarande budgetår gäller de flesta besparingarna nästa budgetår och är därför av den karaktären att de lika väl skulle ha kunnat presenteras i den ordinarie statsbudgeten i januari 1984.

III Centerns ekonomisk-politiska inriktning

En ideologisk helhetssyn

En ekonomisk politik, som skall ha möjlighet att bli framgångsrik i den besvärliga situation som Sverige befinner sig i, måste bygga på en ideologisk helhetssyn.

Enligt vår mening bör en sådan helhetssyn botten i en tro på den enskilda människans initiativförmåga, vilja att ta ansvar och frihet att göra egna val.

En sådan grundsyn låter sig bara förenas med marknadsekonomi inom sociala och miljömässiga ramar. En väl fungerande marknadsekonomi kan till sin karaktär endast vara decentralistisk. De positiva effekter på produktion och sysselsättning som Sverige kan få av den internationella konjunkturuppgången motverkas av diverse näringsfientliga inslag i den socialdemokratiska politiken. Främst gäller detta hotet om löntagarfonder. Kollektiva

löntagarfonder innebär något av en motpol till en decentralistisk näringspolitik. Löntagarfondstanken emanerar från en tilltro till centralplanering och socialism.

Inom samhällssektorn måste genomgripande systemförändringarske så att den offentliga servicen blir effektivare och billigare samt präglas av en rationell hushållning med tillgängliga resurser.

Sysselsättning

Att skapa förutsättningar för arbete åt alla människor är den mest centrala uppgiften för den ekonomiska politiken. Det gäller att se till att människors kunskaper och engagemang liksom kapital och andra materiella resurser utnyttjas. Det gäller att utifrån en socialt och miljömässigt reglerad marknadsekonomi bedriva en aktiv näringspolitik. En sådan politisk inriktning bör förenas med en minskning av de direkta företagssubventionerna.

Särskilt viktigt är att de små och medelstora företagen arbetar under goda förutsättningar. Det finns klara belegg också från andra länder att ökad sysselsättning inom den privata sektorn främst uppkommer i små och medelstora företag. Detta kräver emellertid en medvetet inriktad politik för att stimulera och främja den mindre företagsamheten.

Centerns politik för fler jobb innebär:

- En förstärkt näringspolitik med satsning på småföretagsamhet.
- Satsning på jobb för bättre miljö- och resurshushållning, t. ex. åtgärder för ökad energihushållning, utveckling av alternativa, inhemska energikällor och åtgärder mot förorening.
- En utbyggd regionalpolitik för att effektivt möta arbetslösheten där den är svårast. Genom differentierade arbetsgivaravgifter, linsanslagen inom regionalpolitiken, det utvecklade glesbygdsstödet och regionala utvecklingsfonder har viktiga instrument tillkommit som gör det möjligt att skapa jobb i utsatta regioner och bygder.

Enligt centerns mening måste ungdomen ges en säkrare väg in på arbetsmarknaden än f. n. En viktig förutsättning härvidlag är naturligtvis att det finns fler jobb men härutöver krävs också:

- att yrkesutbildningen förbättras. Lärlingsutbildning är därvid en viktig väg som nära nog hundra procentigt visat sig leda till en fast anställning.
- att villkoren på arbetsmarknaden är sådana att även en oerfaren arbetskraft kan beredas arbetsuppgifter och möjlighet att visa sin förmåga. Den redan öppnade möjligheten för provanställning är en viktig del i detta. Men självfallet måste också lönesättning och introduktionsvillkor i övrigt ha en central betydelse.
- att ungdomen är beredd att acceptera erbjudna arbeten. Detta måste gälla också i avvaktan på att man söker vidare.

– att ungdomen inte bara kräver jobb utan också bereds tillfälle att själva skapa dem. För många ungdomar framstår möjligheten att tillsammans med kamrater (i kooperativ form) starta ett företag som den mest attraktiva möjligheten. Förutsättningar för sådan företagsamhet måste finnas.

Centern har nyligen i en partimotion (1983/84:28) närmare utvecklat ett antal konkreta förslag på sysselsättningspolitikens område.

Fördelningspolitik

Politiken under 1960-talet gick i hög grad ut på att fördela existerande tillväxt. I början av 1970-talet präglades många beslut av att man fördelade en förväntad kommande tillväxt. Besluten togs innan tillväxten var konstaterad. Vad som sedan hände i statens affärer var att tillväxten uteblev. Beslutade reformer var fortfarande angelägna men ekonomiska förutsättningar för dem fanns inte längre. Därtill kom att nya behov inte kunde betalas, hur angelägna de än var.

Under åren 1980–1982 utvecklades en filosofi för hur den här situationen skulle mötas. Det gäller att förena fullt samhällsekonomiskt ansvar med en intensiv omsorg om de grupper som svårast kan värja sig mot nya påfrestningar.

I det omfattande, betydelsefulla och nödvändiga spararbetet kunde varje sparåtgärd, riktad mot mera generell utgående bidrag, kombineras med särskilda insatser för de sämst ställda.

Som exempel kan nämnas:

- När momsen tillfälligt höjdes, skyddades barnfamiljerna med höjda barnbidrag.
- När patientavgifterna inom sjukvården höjdes, infördes samtidigt ett högriskskydd.
- När indexberäkningarna för pensionen ändrades, ökades samtidigt pensionstillskottet till förmån för de sämst ställda pensionärerna och för de handikappade.
- När riksdagen beslöt om två karensdagar i sjukförsäkringen, infördes dels ett tak för hur många karensdagar per år man kan ha (tio st.), dels en s. k. fridagsregel, innebärande att även dagar man inte arbetar kan vara karensdagar, vilket är särskilt betydelsefullt för dem som deltidsarbetar.
- När statsbidragen till den kommunala barnomsorgen begränsades, gav man samtidigt kommunerna ökade möjligheter att genom lokala anpassningar undgå att drabba barnfamiljerna med beslutet.
- När skatteunderlaget för kommunerna begränsades, byggdes samtidigt den kommunala skatteutjämningen ut kraftigt till gagn för de fattigaste kommunerna.

En sådan här lista rymmer en grundläggande filosofi om att ett övergripande ansvar för vår ekonomi kan och måste förenas med omsorg om de människor i vårt land som har det ekonomiskt svårast.

Det är samma filosofi som präglat arbetet med denna motion.

Enligt vår mening bör riksdagen i anledning av socialdemokraternas nu redovisade sparförslag fatta beslut om en ytterligare förstärkning av statsbudgeten – men med förbättrad fördelningspolitisk profil i enlighet med följande:

- En ökad självrisk i sjukförsäkringen med två dagars karenstid, maximalt tio karensdagar/år och rätt att räkna in fridagar i karenstiden bör införas från årsskiftet (besparing ca 1,6 miljarder kronor).
- Vi accepterar inte minskade livsmedelssubventioner (850 milj. kr. i huvudsak till barnfamiljerna).
- Det av oss förordade statsbidragssystemet till barnomsorgen ger ekonomiskt utrymme att införa en beskattad vårdnadsersättning till den som helt eller delvis förkortar sin arbetstid för vård av barn upp till 18 månader i hemmet. Ersättningen skall vara 40 kr./dag. Reformen träder i kraft vid årsskiftet. På sikt bör ersättningen utsträckas till dess barnet fyllt tre år.

Budgetunderskottet

Det gigantiska budgetunderskottet utgör f. n. det allvarligaste hotet mot den svenska ekonomin. Budgetunderskottet ökar inflationsrisken, driver upp räntenivån (se t. ex. de nyligen emitterade statsskuldväxlarna med räntor på drygt 13 %) och minskar utrymmet på kapitalmarknaden för industrins investeringar. Det senaste kan bli ett direkt akut problem om den nuvarande högkonjunkturen leder till att industriinvesteringarna börjar öka.

För varje år som underskottet i statens budget består ökar ränteutgifterna. Detta innebär att det för varje år blir allt svårare att få kontroll över de offentliga finanserna. Inom några få år hotar statens ränteutgifter att ta i anspråk ungefär hälften av statens samlade inkomster. Redan innevarande budgetår överstiger räntekostnaderna (55 miljarder kronor) klart inkomsterna från den statliga inkomstskatten (40 miljarder kronor) och även momsens (48 miljarder kronor).

Mot den här bakgrunden är det ett nödvändigt inslag i en realistisk ekonomisk politik att kraftigt minska de offentliga utgifterna. Att använda skattehöjningar för att fylla igen budgetunderskottet är däremot ingen realistisk väg. En sådan politik skulle bara ge negativa resultat för den allmänna ekonomiska utvecklingen.

En rejäl begränsning av statsutgifterna kan inte ske utan att statens transfereringar berörs. Dessa utgör i dag 70 % av statsutgifterna eller drygt 200 miljarder kronor. Besparingarna måste gälla såväl transfereringar till hushållen som till kommunerna och företagen.

På längre sikt måste de offentliga utgifterna anpassas så att det offentliga finansnettot elimineras.

För innevarande budgetår har centern presenterat sitt budgetalternativ i sin ekonomiska partimotion i januari. Regeringens proposition nu föranleder ingen ändring i vårt budgetförslag på någon väsentlig punkt.

Centerns förslag för budgetåret 1984/85 kommer i vanlig ordning att presenteras i vår ekonomiska partimotion i januari 1984.

Skattepolitiken

Utgångspunkten för centerns skattepolitik är att skatt skall betalas efter bärkraft. Det är enligt vår uppfattning nödvändigt att den som har stora förutsättningar att bidra till den offentliga servicens finansiering också får göra det i större utsträckning än den som har små ekonomiska resurser. Denna utgångspunkt kan dock komma i konflikt med kravet på tillväxt. Även andra för samhällsekonomin negativa effekter kan bli följden. Det fordras därför en väl genomtänkt och balanserad strategi för att klara både fördelningspolitik och tillväxt.

Målsättningen om skatt efter bärkraft uppnås inte i önskvärd omfattning i dag. De som har de allra största inkomsterna och förmögenheterna har också de största möjligheterna att genom skatteplanering kraftigt minska sin skattebelastning.

Det hårda skattetryck som vi har i Sverige gör att de snedvridningseffekter som alla skatteformer i sig själva medför blir oacceptabelt stora. För att någorlunda klara dessa följder måste vi ha många olika skatteformer och därigenom undgå att skattesatserna inom var och en blir för höga.

Vi kan konstatera att vårt nuvarande inkomstskattesystem inte är tillfredsställande från fördelningspolitiska utgångspunkter. Den fråga man här kan ställa är om det över huvud taget är möjligt att inom ramen för det nuvarande systemet uppnå ökad jämlikhet. Enligt vår uppfattning bör ett större ansvar för fördelningspolitiken än vad som f. n. är fallet tas av arbetsmarknadens parter. Vidare bör det sociala trygghetssystemet i ökad omfattning formas efter fördelningspolitiska målsättningar.

Att försöka höja det totala skattetrycket kommer inte att lösa några problem utan endast att skapa nya. Därför säger centern nej till samtliga regeringens förslag i den mån de innebär en höjning av det totala skattetrycket. I fallet med förändringen av reavinsten på aktier som centern bifaller anser vi att det nuvarande förslaget inte innebär någon skattehöjning jämfört med hur det ursprungligen var tänkt att schablonregeln skulle fungera.

Det är tveksamt om de föreslagna höjningarna annat än kortsiktigt kommer att ge några inkomstförstärkningar till statskassan. Det är väl känt att skattehöjningar krymper skattebasen och därigenom inte ger de inkomster som rent teoretiskt kan förväntas. Det fungerar dessutom så att en höjning av en skatt kan krympa skattebasen för en annan skatt. Därigenom

är ingenting vunnet statsfinansiellt sett.

De föreslagna höjningarna är också skadliga för tillväxten. De riskerar att ytterligare förstärka de snedvridande effekter som vårt nuvarande skattesystem är behäftat med. Höjningarna riktar sig mot det produktiva sparandet genom att i stort sett endast produktivt sparkapital är belagt med exempelvis förmögenhetsskatt. Även den i prop. 1983/84:48 föreslagna omsättningsskatten på börsaktier har denna inriktning.

Skattehöjningar kan ej accepteras, annat än möjligen för att omfördela skattetrycket genom att sänka andra skatter, främst inkomstskatten.

Kommunernas ekonomi

Den kommunala sektorn är den samhällssektor som vuxit klart mest under 1970-talet (se tabell 3). Trots en gradvis neddragning av den kommunala konsumtionsökningen har den tagit i anspråk mer än hälften av resurstillväxten den senaste tioårsperioden.

Tabell 3

Period	Årlig real ökningstakt kommunal konsumtion	BNP	Kommunala konsumtionsökningen som andel av BNP-ökningen
1970-1974	3,5	2,7	16,8
1974-1976	4,7	1,0	61,4
1980-1982	3,0	1,0	ca 60,0

Denna kraftiga kommunala expansion har självfallet också avsatt sig i en snabb ökning av kommunalskatten, som under 1970-talet ökade med 8 kr. Under de första åren av 1980-talet har dock ökningstakten klart avtagit.

Likaså har statens bidrag till den kommunala sektorn ökat i snabb takt från knappt 10 miljarder kronor 1970 till drygt 50 miljarder kronor 1982.

I den nuvarande ekonomiska situationen måste självfallet också kommuner och landsting vara beredda att spara. Detta bör ske genom omprioriteringar, effektiviseringar och bättre hushållning med tillgängliga resurser. Med hänsyn till den kraftiga expansionen under 1970-talet bör det rimligen finnas ett gott utrymme för sådana åtgärder. Utan en sådan kommunal omprövning sprängs de samhällsekonomiska ramarna. Ytterligare kommunalskattehöjningar är ingen framkomlig väg. Inte minst skulle låginkomsttagare drabbas hårt.

Den kommunala sektorn har generellt sett en god likviditet. Landstingen har ett rörelsekapital som motsvarar ca 20 % av de externa utgifterna och kommunerna ca 13 %.

Enligt vår uppfattning är det mot denna bakgrund möjligt med en minskad

finansiell överföring från staten till kommunsektorn. Ett sätt är ett borttagande av den kommunala beskattningen av juridiska personer. Ett annat sätt som centern tidigare fört fram är en sammanföring av vissa specialdestinerade statsbidrag till kommuner och landsting till ett allmänt statsbidrag med förstärkt skatteutjämningsseffekt. Ett sådant system bör då konstrueras så att det medför en nettospareffekt för statsbudgeten.

IV:1 Utrikesfrågor

Internationellt utvecklingssamarbete

Även om den industrialiserade världen upplever vad som kan betecknas som en kris, uppträder de verkligt allvarliga kriserna i tredje världens länder i Afrika, Asien och Latinamerika.

Vi har fått uppleva hur skillnaderna mellan rika och fattiga länder har ökat och också skillnaderna inom länderna. Eftersom världens resurser är begränsade och krympande måste biståndet från varje enskilt land ses mot bakgrund av världens samlade behov. Sverige måste i ökad grad stödja och stimulera FN-organen till de gemensamma insatser som är nödvändiga.

Sverige har spelat en pådrivande roll när det gäller biståndsinsatserna. Det kanske allvarligaste med regeringens förslag är att de biståndspolitiska ambitionerna minskas och att det i sin tur kommer att ge utrymme för minskade ambitioner hos andra länder. Det gäller inte minst stödet till de multilaterala organen. Det är genom samverkande åtgärder som vi kan komma till rätta med de svåraste problemen.

Det svenska biståndets användning är till största delen uppbundet till vissa länder. Det gör att en nedskärning av biståndet drabbar det multilaterala biståndet och den akuta hjälpen. Mot bakgrund av den djupnande nöd, som en stor del av mänskligheten befinner sig i, är detta en orimlig utveckling. Sveriges ansträngningar att komma till rätta med sin ekonomi får inte gå ut över de allra svagaste i världen.

Med bibehållande av denna målsättning bör det ändå finnas möjligheter att minska biståndets belastning på vår betalningsbalans, samtidigt som man förstärker dess inriktning på världens fattigaste och mest behövande. Sveriges jordbruk och industri kan i samverkan med svensk forskning delvis inriktas särskilt på en teknik och en produktion som direkt kan bidra till att möta den akuta världsnöden och till att långsiktigt lösa dess orsaker. Centerpartiet avser att ytterligare utveckla detta vid behandlingen av 1984 års budgetproposition.

Centerpartiet avvisar mot denna bakgrund förslaget till urholkning av biståndet.

IV:2 Sociala frågor

Pensioner

S-politiken har hittills inneburit att man, med bortseende från ekonomiska realiteter, slagit vakt om de privilegierade pensionersgruppernas situation. Centrerns politik innebar däremot ett särskilt skydd och värn för de sämst ställda pensionärerna. Vi har, för att skapa förutsättningar för ökad grundtrygghet, accepterat att basbeloppet beräknas utifrån ett prisindex som inte tar hänsyn till effekter av indirekta skatter och energiprishöjningar. Centern har föreslagit att alla pensionärer med låg eller ingen ATP skall ha rätt till pensionstillskott och att dessa räknas upp ytterligare. Härvid förbättras situationen för dem som har låg eller ingen ATP.

Socialdemokratin frångår nu de besked man gav i valrörelsen. Pensionen kommer inte att vara värdesäkrad enligt de regler som gällde före 1982.

Det pensionssystem socialdemokratin nu föreslår saknar rätlinjighet och logik. Det kan främst ses som ett sätt att med krångliga beräkningstuer närma sig det faktiska utfall som det system vi förordar skulle ge. Den socialdemokratiska dimbildningen innebär att man beräknar basbeloppet enligt ursprunglig metod, drar 4% från detta, dock ej 1,6% som är devalveringseffekt nästa år. Man räknar ned det i fjol särskilt införda tilläggsbeloppet från 300 till 200 kr., varefter man slopar dessa 200 kr. Därefter används dessa pengar till att höja grundpensionen från 95 till 96% av basbeloppet och pensionstillskottet från 47 till 48%. För förtidspensionärer höjs det från 92 till 96%.

Såvitt vi nu kan finna innebär av regeringen tillämpat pensionsindex i stort sett samma utfall som det av oss förordade. De principiella synpunkterna för ett rensat index äger alltså tillämplighet. Vi anser härtill att pensionstillskotten bör räknas upp med två procentenheter till 49% av basbeloppet. För förtidspensionärer bör, i enlighet med regeringens förslag, 96% utgå. Vi är härtill beredda pröva förutsättningarna att återgå till en situation där förtidspensionärerna erhåller dubbla pensionstillskott men avstår i avvaktan på basbeloppets utveckling att nu lämna förslag i denna del. Riksdagen bör nu fatta beslut om att samtliga pensionärer med låg eller ingen ATP fr. o. m. 1 januari 1984 skall ha rätt till pensionstillskott.

I förhållande till regeringens förslag innebär vårt förslag en förstärkning för de sämst ställda pensionärerna. Påfrestningarna på pensionssystemet kan inte exakt anges förrän basbeloppet fastställts. Effekterna torde emellertid bli i huvudsak desamma för pensionärskollektivet som helhet, men vårt förslag innebär en förstärkt ställning för de sämst ställda pensionersgrupperna. Detta visar också att av oss förordat system för pensionsberäkningar är ett automatiskt och väl verkande system, till skillnad från regeringens förslag, vilket förutsätter manipulerande förhandlingar och justeringar för att ge ett någorlunda rimligt resultat.

Sjukvårds- och läkemedelskostnader

Avgörande i ett grundtrygghetssystem är att sjuka människor skall ha råd att utnyttja och ha tillgång till läkare och läkemedel. Särskilt viktigt är att skydda dem som ofta måste gå till läkare, t. ex. barnfamiljer, handikappade, äldre m. fl. grupper. Det är också av rättviseskäl för orter utan läkare angeläget att möjligheten till telefonrecept kan finnas utan merkostnad, även om problemen i sammanhanget gör det nödvändigt med åtgärder. Enligt vår mening finns förutsättningar att höja avgifterna för dem som sällan är sjuka eller behöver medicin. Det är inte orimligt att göra jämförelser med kostnaderna för andra servicetjänster.

En fortsatt höjning kan ske om ett förbättrat högkostnadsskydd samtidigt införs. Enligt vår mening kan en sådan utveckling förordas redan under nästa budgetår. En minskad belastning på den offentliga sektorn med 200 milj. kr. är därvid inte orimlig. I sammanhanget vill vi också påpeka behovet av en ökad information till allmänheten om högkostnadsskyddet så att enskilda i samband med t. ex. telefonrecept inte mister sitt berättigade skydd.

Studiemedel

I propositionen föreslås att äktamakeprövningen återinförs, bidragsdelen i studiemedlet slopas och att studiemedlet räknas upp till 148 % av basbeloppet. Enligt vår mening innebär dessa förslag en studiesocial tillbakagång utan faktisk hänsyn till de studerandes situation eller till framtida reformbehov. Sociala och ekonomiska bakgrundsfaktorer eller familjesituation skall inte tillåtas påverka en persons utbildningsmöjligheter. Den hittillsvarande utvecklingen av det studiesociala stödsystemet aktualiserar enligt vår mening en genomgripande översyn för att övergripande målsättningar och krav om rationalitet skall tillgodoses.

Centerpartiet anser att studiemedlen bör beräknas efter det tidigare, av oss förordade, basbeloppsindexet. Studiemedlet bör utgå med 145 % av basbeloppet, dvs. en höjning med 3 % från 1 januari 1984. Om man utgår från att av regeringen förordad index ger samma utfall som vårt, innebär vårt förslag en besparing på ca 90 milj. kr. räknat på helår. Detta gör det möjligt att bibehålla bidragsdelen enligt nuvarande regler (25 milj. kr.). Ett återinförande av äktamakeprövningen måste avvisas inte minst av jämställdhetsskäl (40 milj. kr.).

I den fortsatta reformeringen av det studiesociala systemet bör den enskildes skuld och återbetalningsreglerna ägnas särskild uppmärksamhet. En höjning av minimiavgiften med 200 kr./år skulle minska den enskildes långsiktiga skuldbörda men också skapa ett reformutrymme i storleksordningen 10 milj. kr.

IV:3 Kommunikationsfrågor

Under första hälften av 1970-talet utsatte den dåvarande socialdemokratiska regeringen SJ i det närmaste för investeringsstopp. Så levererades t. ex. under åren 1970–1975 knappt en enda ny personvagn. En sådan järnvägspolitik satte oundvikligen sina spår i form av nedslitning av SJ:s materiel. 1981 fastlade riksdagen ett ambitiöst investeringsprogram för att rycka upp SJ. Under en femårsperiod skulle investeringarna varje år öka med realt 5%. Detta program gav bl. a. till resultat att under 1982 levererades en ny personvagn i veckan till SJ. Denna satsning kombinerad med en flexibel prispolitik och modern marknadsföring måste fortsätta. Att nu avbryta investeringsprogrammet, som regeringen föreslår, vore att riskera att SJ:s trend än en gång viker neråt. Centern säger därför nej till besparingsförslaget vad gäller SJ.

Däremot biträder vi regeringens förslag vad gäller förstärkning av statskassan från televerket utan att för den del nu ta ställning till televerkets treårsplan för perioden 1984/85–1986/87.

Vi anser vidare att man under budgetåret 1984/85 kan dra in 300 milj. kr. ur postverkets konsolideringsfond på samma sätt som skett såväl det förra som innevarande budgetår.

IV:4 Skattefrågor

Skattepolitikens inriktning har redovisats ovan i avsnitt III.

Centern avvisar således förslagen om höjning av bilaccisen och förmögenhetsskatten.

När det gäller förslaget om höjning av förmögenhetsskatten finns det även skäl att ifrågasätta om inte ett brott mot grundlagens förbud mot retroaktiv skattelagstiftning föreligger. Förmögenhetsskatten tas ut på de skattepliktiga tillgångar som föreligger per den 31 december året före taxeringsåret. Men i praktiken måste skatten anses som en belastning på hela inkomstarets förmögenhet och därigenom strida mot det uppställda förbudet. Vi vill även erinra om att den höjning av förmögenhetsskatten som riksdagen fattade beslut om förra hösten, inte gäller förrän vid 1984 års taxering, dvs. för förmögenhetsställningen 31 december i år.

Eftersom förslaget inte granskats av lagrådet saknas sakkunnigt uttalande om denna fråga.

I likhet med vad vi anfört i motioner under föregående riksdagsår (1982/83:112 och 1982/83:2431) accepterar vi inte reglerna om obligatoriska avsättningar till särskilda investeringskonton samt att förändringar görs av bolagsbeskattningen. Vi återkommer till den sistnämnda frågan när proposition förelagts riksdagen.

I propositionen aviseras att även övriga förslag i promemorian (Ds Fi 1983:21) om bolagsskatten skall genomföras, vilket torde syfta på förslaget

om breddat underlag för produktionsfaktorsskatten. Enligt detta förslag skall fysisk person som redovisar inkomst av jordbruksfastighet eller rörelse betala en grundavgift om 20 % till socialförsäkringen i de fall egenavgifter f. n. inte utgår. Sälunda kommer bl. a. grundavgift att tas ut för sådan arrendeinkomst och skogsinkomst som i dag är avgiftsbefriad. Vidare kommer inkomst av annan fastighet som redovisas enligt konventionell metod (jordbruks- och hyresfastigheter) att beläggas med grundavgift när inkomsten avser fysisk person.

Det föreliggande utredningsförslaget anser vi vara behäftat med så allvarliga brister att det inte kan läggas till grund för någon lagstiftning i fragan. Någon analys av de samhällsekonomiska effekterna av förslaget finns inte utförd. Det finns redan på denna grund starka skäl för ett avvisande.

Förslaget innehåller också möjligheter till kringgåendeförfaranden som synes vara svårt att förhindra. Åtgärder i syfte att minska dessa brister kommer i så fall att ytterligare komplicera vårt redan alltför krångliga skattesystem. De regler som promemorian innehåller innebär också att inkomsttagarna inte skall behandlas lika. Man gör åtskillnad mellan fysiska och juridiska personers beskattning. Detta är ett förhållande som vi inte kan acceptera. Riksdagen bör därför ge regeringen till känna att förslaget inte bör genomföras.

Finansministern aviserar även att det särskilda forskningsavdraget (FoU-avdraget) skall avskaffas fr. o. m. år 1984. Det anförs att detta avdrag inte har någon egentlig effekt på företagens FoU-verksamhet eller på deras benägenhet att förvärva forskningsresultat utifrån. Vi kan inte dela denna bedömning.

När det gäller näringslivets möjligheter att på sikt hävda sig har forsknings- och utvecklingsinsatserna avgörande betydelse. FoU-insatserna i svensk industri är höga sedda i ett internationellt perspektiv. Gjorda undersökningar tyder på att det svenska näringslivet lägger ner större FoU-kostnader per krona förädlingsvärde än något annat OECD-land. Detta förhållande borde inte vara utan samband med det under mittenregeringens tid förstärkta FoU-avdraget.

Även fortsättningsvis är stora insatser på detta område nödvändiga. Det är därför enligt vår uppfattning inte rimligt att sänka de statliga stimulanserna till denna verksamhet. Regeringen bör således inte förelägga riksdagen något förslag med denna inriktning.

Att skattebelägga endast det produktiva sparandet är särskilt skadligt för vårt lands ekonomi och vårt folks fortsatta välbefinnande. Under de icke-socialistiska regeringarnas tid vidtogs en rad åtgärder för att stimulera det produktiva sparandet. Införandet av ytterligare en skatt på produktionssparande anser vi helt orimligt. Våra ekonomiska problem består inte i att vi sparar för mycket. Det är tvärtom så att vår gemensamma konsumtion är för hög, både den offentliga och den privata. Detta framgår med önskvärd tydlighet av obalansen i statsbudget och bytesbalans.

Vi yrkar med anledning härav således avslag på förslaget om införande av en omsättningskatt på börsaktier.

IV:5 Utbildningsfrågor

I propositionen föreslås en lång rad åtgärder i syfte att begränsa statens utgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde. Sålunda föreslås besparingar inom Sveriges Radio som kommer att få effekter på utbildningsradions verksamhet, samtidigt som utbildningsprogramverksamheten övergår till att vara avgiftsfinansierad i stället för anslagsfinansierad. Vidare föreslås besparingar inom grundskolan med minskade statsbidrag för vikarier och för viss icke undervisningsbunden verksamhet. Inom gymnasieskolan reduceras timantalet vid vissa gruppstorlekar, samtidigt som vissa resurser återförs för att ge möjlighet till en reducerad självstudietid. Inom högskolan föreslås nedläggning av utbildningslinjer på flera orter.

Utbildningsradion

Enligt propositionen föreslås en besparing inom Sveriges Radio AB om 50 milj. kr. inför budgetåret 1985/86. Besparingen föreslås få den inriktningen att den skattefinansierade utbildningsradioverksamheten sammanförs med den avgiftsfinansierade delen av koncernen och att man därigenom uppnår vissa rationaliseringar och besparingar. Även den totala ambitionsnivån bör kunna omprövas. Vidare görs begränsningar i utbildningsradions investeringsprogram motsvarande 24,2 milj. kr.

I nuvarande statsfinansiella läge vill vi inte motsätta oss att Sveriges Radio-koncernen får vidkännas en viss begränsning. Det nu framlagda förslaget, som i första hand inriktar sig på utbildningsradion, är emellertid så illa underbyggt att det inte bör ligga till grund för riksdagsbeslut. Det går exempelvis inte att utläsa om regeringen syftar till en nedläggning av UR. Detta är i så fall inte en fråga för SR:s koncernledning. UR har inrättats genom riksdagsbeslut. Skall en statusförändring ske bör detta av regeringen klart och entydigt redovisas för riksdagen.

Det nu framlagda förslaget bygger inte på någon teknisk eller ekonomisk bedömning av fördelar resp. nackdelar med eterburna distributionsformer i förhållande till kassettdistribution. Det kan möjligen vara rationellt att distribuera de inspelade banden direkt till kommunernas AV-centraler, men det är en felsyn att tro att utbildningsradion skall kunna svara för distributionen till varje enskild skola vid varje särskilt tillfälle då banden skall användas. Sålunda bortfaller inte behovet av särskild personal vid kommunernas AV-centraler.

Enligt vår uppfattning finns här också betydande risker för en kostnadsövervältring på kommunerna. För många mindre skolor spelar fortfarande den direkta etersändningen en betydande roll. Förslaget skulle kunna

innebära att de små skolorna får skaffa dyrbar utrustning.

Vi konstaterar därutöver att de upphovsrättsliga problem som kan uppstå om UR försvinner över huvud taget ej har belysts.

Enligt vår uppfattning bör riksdagen återförvisa ärendet till regeringen för en allsidig beredning med sikte på att beslut skall kunna tas i anslutning till avtalsrevisionen 1986. Besparingskravet bör i avvaktan härpå läggas ut över hela SR-koncernen.

Grundskolan

Här föreslås en besparing på den icke undervisningsbundna delen av förstärkningsresursen som i huvudsak används till fria aktiviteter, syo, frivillig musik, hemkunskap på lågstadiet, maskinskrivning samt skolpersonalens besök hos eleverna på arbetsplatsen under den praktiska arbetslivsorienteringen.

Inte minst den senare delen förtjänar speciell uppmärksamhet med tanke på de besparingar som gjordes under våren och som drabbade praon.

I propositionen föreslås att besparingen, 106 milj. kr., uppnås genom att veckotimpriset reduceras med 15%. Eftersom kommunerna i dag har anpassat verksamhetens omfattning till den totala resursens volym i kronor i stället för veckotimmar, innebär förslaget endera en sänkning av ambitionsnivån eller en stor kostnadsövertäring från staten till kommunerna. Ingetdera av dessa två alternativ är enligt vår mening acceptabelt.

Samtidigt som man minskar resurserna för att anlita andra än lärare, vilket redan med nuvarande förutsättningar är allvarligt, minskar man tilläggsbidraget för vikarieinsatser. Därigenom ökar behovet av medel för att sätta in andra än lärare – menden resursen minskar regeringen. Detta resonemang är helt ologiskt.

Därutöver föreslås en reduktion av tilläggsbidraget till kommunerna med 161 milj. kr. Detta innebär en minskning av statsbidraget till korttidsvikarier. Under de frånvarodagar som det härigenom inte blir möjligt att anställa lärare får verksamheten ordnas på annat sätt.

Här är det således inte fråga om lärlösa lektioner utan om lararlösa dagar!

Förslaget är inte heller bra därför att det ökar den felaktiga tron att det finns särskilda medel för vikarier och när dessa är slut blir det inga vikarier (eftersom statsbidraget för annat än undervisning minskas blir det heller ingen annan verksamhet). Detta minskar i stället för ökar det kommunala inflytandet över hur resurserna skall användas.

Vi vill också anmäla tvexsamhet till den aviserade förändringen vad avser ansvarsfördelningen mellan rektor och skolstyrelse. I dag är det rektor som beslutar i vad mån vikarier skall anställas, eftersom det är en pedagogisk fråga i första hand och där det gäller att från dag till dag göra lämpliga avvägningar. Sådana beslut torde inte kunna fattas av skolstyrelsen.

Med hänvisning till vårt tidigare resonemang om det statsfinansiella läget och det stora behovet av besparingar vill vi inte motsätta oss den sammanlagda besparingen på grundskolan men väl sättet på vilket den genomförs. De av regeringen föreslagna besparingarna innebär ett ökat kranjel och en ökad detaljstyrning av skolans verksamhet, som vi inte kan acceptera.

Som vi tidigare redovisat i vår partimotion (1982/83:948 om utbildning och forskning) bör strävandet vara att uppnå ett enkelt, elevrelaterat statsbidragssystem med en mycket låg grad av detaljreglering. Med ett sådant system kan eventuella besparingar ges en mer generell karaktär, och kommunernas möjligheter att möta sådana besparingar genom egna besparings- och effektivitetsåtgärder ökar i motsvarande grad.

I avvaktan på ett sådant statsbidragssystem bör riksdagen nu uppdraga åt regeringen att återkomma med ett nytt besparingsförslag för grundskolan, vilket lämnar en hög grad av frihet för den enskilda kommunen att själva ta ställning till var och i vilken omfattning besparingar inom grundskolan skall göras.

Vad som här anförts om besparingarnas inriktning bör riksdagen ge regeringen till känna.

Gymnasieskolan

Här förslås en betydande besparing i form av timreduktion i förhållande till gruppstorlek. Förslaget är acceptabelt så till vida att det innebär en utveckling mot ett mer elevrelaterat statsbidragssystem för gymnasieskolan. Vi ställer oss dock tveksamma till förslaget om återföringsresurs, inte därför att den inte skulle komma att behövas, utan för de effekter den får för övrigt. Av propositionens knapphändiga beskrivning kan man anta att den kommer att dirigeras över SÅS-medlen (Särskilda Åtgärder inom Skolområdet).

SÅS-resursen är numera mycket svårhanterlig eftersom den innehåller flera specialdestineringar men skall fördelas efter generella behovskriterier. Den nu föreslagna återföringsresursen försvårar hanteringen ytterligare.

Vidare förslås att ca 40 milj. kr. tas i anspråk i samband med en omprövning av ordningen med självstudietid på de teoretiska linjerna.

Eftersom propositionen inte på något sätt beskriver hur den aviserade omprövningen skall gå till, avstår vi här från argumentation och hänvisar till vår principiella ståndpunkt såsom den senast kom till uttryck vid vårens riksdagsbehandling av samma fråga.

Sammanfattningsvis kan vi således acceptera besparingen på 150 milj. kr. för gymnasieskolan och med en viss tvekan också återföringsresursen på 15 milj. kr. Däremot motsätter vi oss återföringen av de 40 milj. kr. som avses för omprövning av självstudietiden, dels därför att regeringen inte presenterar något konkret förslag, dels därför att det endast innebär en omfördelning inom gymnasieskolan.

Kommunal vuxenutbildning

Här föreslås dels en förenkling av schablon tillägget som utgår för stödundervisning, studiehandledning, syo samt kostnader för annan studie- och yrkesorientering för vuxna, dels en besparing om ca 10 milj. kr.

Vi accepterar förenklingen i systemet med schablon tillägg men avvisar besparingen. Merparten av resurserna används för syoinsatser, som i dagens arbetsmarknadssituation behövs mer än någonsin. Behovet av syo för vuxna ökar ständigt, och i skolan bör i det läget inte göras några besparingar inom detta område.

Schablon tillägget bör således beräknas till en gemensam procentsats men med nuvarande kostnadsnivå (i förhållande till regeringens förslag + 10 milj. kr.).

Högskolan

I propositionen förslås neddragningar av högskoleutbildning på tre områden, nämligen tandläkarlinjen, läkarlinjen samt fritidspedagog- och förskollärlinjerna. Regeringsförslaget innebär att utbildningarna helt läggs ned på fem orter. När en besparing av denna art skall göras är det enligt vår mening viktigt att fler faktorer nog beaktas vid prövningen.

Arbetsmarknadshänsyn måste vara vägledande. En nedskärning som avser att anpassa utbildningsutbudet till den existerande eller förväntade sysselsättningssituationen inom området är särskilt angelägen när det är fråga om utbildningar som drar stora kostnader. Vi konstaterar att i samtliga nu aktuella fall är detta kriterium uppfyllt, och vi är därför beredda att acceptera neddragningar av ungefär den omfattning som regeringen föreslår.

Samtidigt måste vissa andra hänsyn tas när det gäller att välja formen för neddragningarna. Att lägga ner hela utbildningsenheter, som regeringen förslår, har givetvis fördelar ur ekonomisk synpunkt. Mot dessa måste dock ställas det enligt vår uppfattning angelägna i att ha en decentraliserad utbildning med god regional spridning. Erfarenheterna visar att såväl rekryteringen av studenter som tillgången till färdigutbildad personal påverkas av närheten till utbildningsorten. I många fall har också mindre utbildningsenheter kvalitativa fördelar som bör beaktas. Detta talar emot den av regeringen valda lösningen. Till detta kommer att nedläggning av fungerande enheter riskerar att leda till att pågående forskning inte kan fullföljas på avsett sätt och att uppbyggd vetenskaplig kompetens inte kan tas till vara fullt ut. Nedläggning av hela undervisningsenheter innebär också en minskad flexibilitet och betydande problem om undervisningen i en framtid åter skulle behöva utökas. De ekonomiska fördelarna med en sådan lösning kan också motverkas av ökade svårigheter att realisera friställda lokaler och utrustning och att omplacera övertalig personal.

Mot denna bakgrund motsätter vi oss förslagen att helt lägga ned tandläkarutbildningen i Göteborg och läkarutbildningen i Malmö.

I fråga om tandläkarutbildningen bör planeringsramen för 1984/85 inriktas på att erbjuda 240 platser som fördelas lika mellan de fyra utbildningsorterna Stockholm, Göteborg, Malmö och Umeå. En sådan dimensionering kan förväntas täcka det framtida behovet samtidigt som varje landsdel får del av utbildningen. Att helt beröva Västsverige denna typ av utbildning kan på sikt innebära att rekryteringsmöjligheterna där bli sämre än annorstädes. De av oss föreslagna åtgärderna bör ge en besparing av ungefär samma omfattning som regeringsförslaget.

I fråga om läkarutbildningen konstaterar vi att regeringen föreslår neddragning på annan ort än vad fackmyndigheten UIÄ redovisar i sin anslagsframställning för 1984/85. En bättre lösning är att neddragningen fördelas jämnt mellan Stockholm och Malmö. I detta sammanhang vill vi också understryka vikten av att vid dimensioneringen av läkarlinjen noga beakta behovet av läkare i glesbygden där fortfarande svårigheter föreligger i fråga om rekrytering.

Beträffande förskollärary- och fritidspedagoglinjerna finner vi de arbetsmarknadspolitiska skälen särskilt tungt vägande. Självfallet måste en neddragning göras av en så pass dyrbar utbildning när redan en betydande arbetslöshet i yrkeskåren kan påvisas. När det gäller lokaliseringen av neddragningarna finner vi det emellertid rimligt att dessa företas på ett annat sätt än vad regeringen föreslagit. Det är angeläget att förskollärarytbildningen kan behållas i Borås. Där utgör den en av grundvalarna för högskoleutbildningen på orten. Vi finner det rimligare att en motsvarande neddragning görs i Göteborg i stället.

Regeringens förslag om nedläggning av förskollärarytbildningen i Visby innebär att Gotlands enda permanenta högskoleutbildning försvinner. Självfallet har detta allvarligt oroat skilda organ på Gotland. Man hade där under senare tid snarare inriktat sina ambitioner på att komplettera och vidareutveckla högskoleutbildningen. För vår del kan vi acceptera att förskollärarytbildningen nu avvecklas på grund av överutbildning med åtföljande sysselsättningsproblem. Vi finner det dock ytterst angeläget att UHÄ och regionstyrelsen i Stockholm anstränger sig till det yttersta för att utnyttja de ledigblivna utbildningsresurserna. I diskussionerna har lokal turistlinje, friskvårdslinje, YTH-linje för cementindustri m. m. nämnts som möjligt alternativ. Riksdagen bör ge regeringen till kännna vad här anförts rörande högskoleutbildning på Gotland.

Enligt uppgift förbereder rektorsämbetet vid Uppsala universitet ett alternativt besparingsförslag. Förslaget innebär bl. a. en neddragning av hushållslärarytlinjen (12 platser) och praktisk pedagogisk utbildning för studerande enligt äldre studieordning (61 platser). Vi finner det angeläget att utskottet i sin beredning av ärendet tar hänsyn till de alternativa besparingar som rektorsämbetet kan komma att presentera. Det torde vara av stort allmänt värde om en forskningsanknuten förskollärary- och fritidspedagogutbildning kan behållas i Uppsala om än i reducerad omfattning (60 platser

behålls på vardera utbildningen). Den arbetsmarknadsmotiverade neddragningen kan ske genom viss reducering av den mycket omfattande utbildningen i Stockholm. Den samlade besparingseffekten av vårt förslag bör bli väl så stor som den regeringen föreslår.

Vi finner det därutöver rimligt att det samlade utbildningsutbudet i Stockholm-Uppsala-regionen snarast blir föremål för en översyn i syfte att tillvarata de samordningsvinster som kan stå till buds. Det gäller universitetet i Stockholm och Uppsala samt Sveriges lantbruksuniversitet. UHÅ bör ges i uppdrag att i samverkan med de berörda snarast göra en sådan översyn.

I fråga om de fyra stora gamla universiteterna måste det anses rimligt att betydande rationaliserings- och effektivitetsvinster står att finna. Ett rationaliseringskrav motsvarande ca 0,5 % av grundutbildningslagen bör därför ställas på dessa utbildningsenheter. Detta kan beräknas ge 7 milj. kr. för budgetåret 1984/85.

IV:6 Jordbruksfrågor

Markförvärv

Den rörliga kredit som lantbruksstyrelsen under senare år har haft att disponera har varit ett värdefullt medel i ansträngningarna att förstärka de aktiva jord- och skogsbrukarnas brukningsenheter och deras utkomstmöjligheter. Genom komplettering med skog till lantbruksfastigheter förbättras lantbrukarnas möjligheter till sysselsättning och säkrare försörjningsunderlag. Det är därför angeläget att den inköpta marken försäljs till de enskilda brukarna och att den rörliga krediten hålls på nuvarande nivå.

Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område

Livsmedelssubventionerna har visat sig vara ett bra fördelningspolitiskt instrument. Utredningen om differentierad moms konstaterade så sent som i oktober 1983 att livsmedelssubventionerna har verkat utjämnande mellan familjer med olika inkomster och har haft störst betydelse för familjer med flera barn. Samtidigt som vi vet hur angeläget det är att i dag stödja barnfamiljerna lägger regeringen ökade pålagor på dessa grupper utan någon kompensation. Utöver minskad subvention tillkommer påslag i handeln och ökade momskostnader med totalt 200 milj. kr. Höjningen av matpriserna kommer en månad före den normala höjningen som en följd av jordbruksprisregleringen. Neddragningen av livsmedelssubventionerna träder i kraft så att pensionärer inte får kompensation förrän i november nästa år.

Om minskningen av livsmedelssubventionerna genomförs kommer det att få allvarliga effekter också för livsmedelsindustrin och jordbruket. Som ett exempel bör pekas på effekten för får- och lammkött. Totalt utgår 22 milj. kr., varav 0,5 milj. kr. i livsmedelssubventioner, 11,5 milj. bl. a. till

pristillägg och med 10 miljoner utgörande ersättning för införselavgiftsmedel. Borttagande av medlen skulle innebära höjt partipris med 4 kr./kg. Det är en höjning som drastiskt skulle påverka konsumtionen av får- och lammkött och inom vissa områden rycka undan grunden för produktionen.

Neddragningen av livsmedelssubventionerna kommer i en tid då utrymme för detta varken finns i inkomster hos barnfamiljer eller hos jordbrukare och livsmedelsindustri. Centerpartiet avvisar neddragningen.

Skogsvårdsavgiften

Skogsvårdsavgiften skall användas för sådana ändamål som är till nytta för skogsbruket som sådant eller på sådant sätt att alla skogsbrukare kan få del av dem.

Med detta synsätt täcker den nuvarande skogsvårdsavgiften mer än väl anslagsbehovet för de ändamål skogsvårdsavgiften enligt fastlagda principer skall finansiera. Vissa anslag som nu täcks av skogsvårdsavgiftsmedel måste anses tveksamma enligt ovan redovisade principer. Vissa bidraga utpräglad regionalpolitisk karaktär för Norrlands inland finansieras med budgetmedel. Regionalpolitiskt stöd till skogsbruket bör jämföras med regionalpolitiskt stöd till andra näringar där näringen som sådan inte betalar detta stöd och detta bör då inte heller gälla för skogsbruket.

Mot denna bakgrund avvisar centerpartiet en höjning av skogsvårdsavgiften.

Bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar

Sverige har betydligt färre sjukdomsfall i salmonella hos människan än i andra länder där befolkningen lever under liknande förhållanden som hos oss. Orsaken är den effektiva salmonellakontrollen i animalieproduktionen i Sverige. Riskerna med sjukdomens snabba smittspridning via livsmedel motiverar statens möjligheter att beordra utslaktning av smittade besättningar. Av humanitära och ekonomiska skäl gäller det att stoppa smittan så tidigt som möjligt. I följd av detta svarar också staten för huvuddelen av kostnaderna vid åtgärder i besättningarna. Genom vidtagande av en rad åtgärder sedan 1979 har statens kostnader kunnat begränsas. Ytterligare kostnadsminskningar beräknas uppstå i takt med att de tidigare beslutade förebyggande åtgärder får full verkan. Detta återspeglas bl. a. i att lantbrukssyrelsen minskat sitt äskande för salmonellärsättningar till 13 milj. kr. för 1984/85. Det är fullt möjligt att statens kostnader kan bli ännu lägre genom de förebyggande åtgärder lantbrukssyrelsen och näringen själva vidtagit. Lantbrukssyrelsen har gjort en prognos för kalenderåret 1983 som pekar på 7,6-7,7 milj. kr. – främst på grund av åtgärder inom kycklingproduktionen. En övervåltring av kostnaderna på djurägarna enligt propositionen skulle äventyra salmonellakontrollen.

Risk finns då att enskilda drabbade djurägare inför stora risker underlater att anmäla sjukdomsfallen.

Den av regeringen förutsatta organiserade hälsokontrollen för slaktnötbesättningar, som är en förutsättning för en försäkring, finns inte och är inte tekniskt möjlig att införa till den 1 juli 1984. Centerpartiet anser att med försämrade ersättningsregler finns risk för att bekämpningen av salmonella inte skall bli framgångsrik. Denna oro har också livsmedelsverket och lantbruksstyrelsen gett uttryck åt. Centerpartiet anser dock att det finns möjligheter att minska statens utgifter med 8 milj. kr., eftersom man genom den effektiva kontroll man hittills haft lyckats minska behovet av ersättning. Det är angeläget att djurägare med mindre besättningar hålls skadeslösa och att minskningen av ersättningen blir mindre än den som regeringen föreslagit. Centerpartiets förslag är, till skillnad från regeringens, ett sätt att spara utan att rasera systemet.

Avgifter för prövning och tillstånd enligt miljöskyddslagen

Miljöstörande verksamhet bör i princip bära de kostnader som åsamkas samhället och enskilda personer. Det gäller naturligtvis också prövning och tillsyn. En sådan avgiftsfinansiering av tillsynen skulle ge möjlighet till en önskvärd decentralisering av tillsynsverksamheten till miljö- och hälsoskyddsnämnderna. Reden i dag finns denna möjlighet men bristande resurser gör att få kommuner har tagit över ansvaret.

Regeringen har i propositionen frångått naturvårdsverkets förslag om ett förenklat administrativt system för uttag av avgiften. Vi anser att det är angeläget att kostnaderna för tillsyn hålls nere, inte minst på grund av att det inte finns någon konkurrenssituation. Det finns mycket oklart i regeringens förslag till avgiftsuttag för prövning och tillsyn enligt miljöskyddslagen. Mot denna bakgrund anser vi att regeringen bör få riksdagens uppdrag att återkomma med ett mer genomarbetat förslag.

Täktavgifter

Regeringen föreslår att en täktavgift uttas i samband med tillståndsprövningen. Avgiftens storlek skall beräknas per tillståndsgivet material, dvs. öre/ton. Det är ett avgiftssystem som stimulerar till större uttag. Mot bakgrund dels av att prövnings- och tillsynskostnaderna är olika stora för olika materialslag, dels att avgiften också avses finansiera inventeringar av vissa material anser centerpartiet att en differentiering av avgiften är lämplig. Det är angeläget att avgiftssystemet får en obyråkratisk utformning. Regeringen bör återkomma till riksdagen med ett mer genomarbetat förslag i enlighet med motionens syfte.

Miljöavgift på bekämpningsmedel och handelsgödsel

Regeringen föreslår en generell avgift på handelsgödsel. Det finns många invändningar som kan riktas mot förslaget. I första hand måste det betraktas som en ny skatt eftersom det inte finansierar några kostnader som samhället har i dag, ej heller kommer att användas för riktade åtgärder. Trots att avgifterna kommer att höja produktionskostnaden för de som använder handelsgödsel föreslår regeringen att detta inte får kompenseras genom höjda konsumentpriser. Priserna på handelsgödsel har fördubblats på tre år. Det vore orimligt om någon kompensation ej skall få uttas och saknar motsvarighet inom andra näringar. Ökade kostnader, som den föreslagna handelsgödselavgiften och den ökade rationaliseringspress som kommer från regeringshåll, kan leda till att jordbruk och trädgårdsnäring tvingas använda kemikalier i ökad utsträckning för att kunna täcka de ökade utgifterna.

När det gäller handelsgödsel handlar miljöeffekterna i själva verket om växtnäringssystem med urlakning vid såväl handelsgödsel som stallgödsel. Detta kan åtgärdas med bl. a. ökad rådgivning i enlighet med bl. a. naturvårdsverkets rekommendationer.

Centerpartiet anser det vara motiverat med en avgift på bekämpningsmedel i enlighet med propositionen, om medlen från avgiften används till forskning om alternativa bekämpningsmetoder. Vi anser också att avgiften måste ge utrymme för kompensation.

När det gäller kemikaliehanteringen i samhället anser centern att man måste få fram en minskad kemikalieanvändning i synnerhet av de farligaste substanserna och få fram en varsam hantering av medlen. Mot denna bakgrund anser vi att en obligatorisk ansvarsförsäkring för kemikalier bör införas i enlighet med motion 1982/83:1094.

IV:7 Bostadsfrågor*Regeringens förslag*

I propositionen föreslås ett program för förbättring och förnyelse av bostadsbeståndet. Förslagen bygger i stort sett på betänkandet Ds Bo 1983:2 Bättre bostäder – ett 10-årigt förnyelse- och underhållsprogram. Lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande m. m. ändras så att planeringsarbetet mer än nu inriktas på reparation och underhåll av fastigheter och miljöer. Kommunerna skall upprätta program för detta och får större möjligheter att genom lånesystemet styra underhålls- och förnyelseverksamheten.

Bostadsbidragen föreslås höjas dels med 300 kr. per barn och år, dels genom att hyres- och inkomstgränserna räknas upp.

Principerna för en framtida fastighetsskatt anmäls och återkommer i särskild proposition.

Slutligen anmäls vissa ändringar i systemet med tidskoefficienter, bl. a. att uppräkningsmaximeras till 4 %.

Centerns förslag

Centerpartiet anser att den nödvändiga reformeringen av bostadspolitiken skall ske enligt följande principer:

- Generella subventioner för ny- och ombyggnadsverksamheten avvecklas genom ett nytt lånesystem
- Lånesystemet skall omfördela räntekostnaderna över tiden så att räntan det första året är samma som nu, dvs. 3,0 resp. 5,5 % för hyres- och bostadsrätt resp. äganderätt
- Likartade kostnader oavsett besittningsform uppnås genom låne- eller skattesystemet
- Upplåningen för bostadsinvesteringar skall ske helt på kapitalmarknaden och således inte belasta statens budget
- Statens låneförvaltning bör rationaliseras bl. a. genom att erbjuda "rabatt" vid förtida inlösen av mindre lån, vilket minskar såväl statens upplåningsbehov som statens och den enskildes förvaltningskostnader
- Stöd till speciella ändamål, som staten vill främja - typ energibesparingar - bör ges genom speciella lån eller bidrag
- Lån för underhåll och reparation kan ingå i systemet. Lånen bör däremot inte vara förbundna med bidrag men kan vara i behov av statlig garanti och kommunal borgen
- Människor skall stimuleras till sparande, som kan användas i bostadsfinansieringen. Detta kan ske genom de "privata investeringskonton" som vi i annan motion föreslagit. Utformningen bör ges sådan form att alla kan delta och att det kommer samtliga besittningsformer till godo
- Ett starkare personligt inflytande och ansvar - i kooperativ form genom bostadsrättsföreningar - bör stimuleras, dels så att nyproduktionen i stort blir i bostads- eller äganderättsform, dels att sådana lagändringar och stimulansåtgärder vidtas att övergång från hyresrätt till bostadsrätt ökar
- Myndigheternas styrning och reglering av byggandet bör minska
- Bostadslaneärenden bör i större utsträckning handläggas och beslutas på kommunal nivå
- Bostadsbidraget till barnfamiljerna kan behöva ökas vid ändrad finansiering
- Sparande i egen bostad skall inte motarbetas genom avgifter avsedda för omfördelning inom bostadsbeståndet.

Bostadsförbättringsprogrammet

Vi har i Sverige ett mycket stort bostadsbestånd. Därför är det självklart att den stora uppgiften och de stora investeringarna under kommande år är att vårda detta bostadsbestånd. Så långt är vi överens med regeringen. Däremot är vi inte överens om att det nu måste upprättas speciella kommunala program för förnyelsen och underhållet. Vi menar att detta är en löpande planeringsuppgift som kan läggas upp olika i olika kommuner och som inte bör pressas in i en speciell planeringsform eller till speciella redovisningstillfällen. Kommunernas personal bör inte sysselsättas med dessa speciella program och redovisningar utan i stället tjänstgöra som det upplysnings- och serviceorgan till fastighetsägarna och hyresgästerna som kommunerna bör vara.

Det är också viktigt att understryka att ansvaret för fastigheternas underhåll i första hand faktiskt är fastighetsägarnas. Hyresgästerna har också en mycket viktig roll och många bra synpunkter på hur underhåll och ombyggnad skall ske. Inte minst viktigt är att ta hänsyn till att många hyresgäster vill ha en fortlöpande och varsam upprustning av bostaden, medan nuvarande lånesystem tyvärr har stimulerat till onödigt omfattande ombyggnader—ibland i direkt strid mot de boendes önskemål. Centern anser det viktigt att vi får låne- och stödformer som tillgodoser önskemålet om varsam upprustning och därmed mindre hyreshöjningar.

Vi accepterar den lagändring som föreslås i lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande och att de nuvarande årliga redovisningarna slopas. Men i motiven för lagändringen bör ingå att behovet av formerna för och innehållet i planeringen är en kommunal angelägenhet. Regeringen bör inte starta särskilda redovisningsomgångar. Det viktigaste är att den kommunala servicen till fastighetsägare och hyresgäster resulterar i förnyelse- och underhållsåtgärder där det är mest angeläget.

Vi vill i detta sammanhang påminna om det värde som lagen om exploateringssamverkan kan ha, och vi anser det angeläget att denna del av PBL-reformen kan träda i kraft tidigare än reformen i sin helhet.

Vi avstyrker att man nu gör speciella program för att uppnå viss angiven underhållsverksamhet. Den föreslagna formen med lån till underhåll bör inte genomföras nu. Det måste vara felaktigt att införa nya former när samtidigt regeringen tillsatt en parlamentarisk kommitté med uppgift att bl. a. lägga fram förslag till framtida finansieringssystem och att redovisa förslag på hur samhällets kostnader för boendet skall kunna minska. Propositionens redovisning för underhållslånen visar att det blir ett omfattande regelverk med en omfattande byråkrati och krav på ytterligare tjänster inom bostadsadministrationen. Även kommunerna kan komma att få ökade kostnader för att genomföra planeringen och de kontrollåtgärder som lånen medför.

Vi är också tveksamma till vilka effekter som regeringens förslag innebär för energisparandet. Enligt vår uppfattning är energisparandet en så viktig

sak att den måste ha specialbehandling. Om man reformerar bostadslånegivningen så att man får så få former som möjligt, måste energisparandet och utvecklingen av ny energiteknik m. m. specialbehandlas, genom direkta lån eller bidrag. Vårt nej till regeringens nya underhållslån innebär att nuvarande regler för energisparandet bibehålls.

Propositionen innehåller förslag till stöd för att öka bostädernas tillgänglighet genom ett statligt bidrag på 30 % av hissinstallationer. Bidraget förutsätter ett kommunalt bidrag på 20 %. Även om det kan vara tveksamt att föreskriva ett kommunalt bidrag anser vi ändå att behovet är så viktigt att vi tillstyrker regeringens förslag. Bidraget borde medverka till att skärpningen i skälighetsbedömningen kan utgå. I sammanhanget vill vi understryka vikten av att de forskningsmedel som redan står till olika instansers förfogande används till praktiskt utvecklingsarbete för att nå fram till nya, enklare och billigare lösningar.

Vår ståndpunkt att avstyrka regeringens förslag om speciella program och nya låneformer medför att vi också yrkar avslag på begäran om anslag till informations- och utbildningsinsatser.

Regeringen föreslår att vissa arbeten som inte kan finansieras i sin helhet skall kunna få tillgång till s. k. tilläggsån. Vi tillstyrker att denna låneform som nu används vid ombyggnad av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse, för nya och förnybara lokala energikällor samt för åtgärder mot radon också får användas till åtgärder för att avhjälpa byggfel och byggsador samt för att förstärka grunden på kulturhistoriskt värdefulla bostadshus. Däremot anser vi att ändrad lägenhetssammansättning inte skall motivera tilläggsån. Vi reducerar därför ramen med 10 milj. kr.

Borttagande av retroaktiva räntebidrag

Regeringen föreslår att det retroaktiva räntebidraget borttas och ersätts med lånemöjligheter. Besparingseffekten anges till 200 milj. kr. 1983/84 och 1 700 miljoner 1984/85. Det bör dock observeras att statens utlåning beräknas bli ca 500 miljoner större resp. budgetår.

Ändringen står i linje med centerns principiella syn att de generella subventionerna skall minska. Följer riksdagen våra förslag och lägger finansieringen utanför statsbudgeten uppstår en budgeteffekt som är 500 milj. kr. större än regeringens förslag.

Lånemöjligheterna skall endast avse hyreshus och småhus som upplåts med hyres- eller bostadsrätt. Bostadsministern anser att effekterna för styckebyggda hus inte är så stora att de behöver kompenseras. Vi delar inte denna uppfattning. För många egnahemsbyggare utgör den höga kreditivräntan – i avvaktan på placering av bottenlånet – ett stort problem. Därför bör lånemöjligheten utökas även för denna kategori.

Nej till statlig fastighetsskatt

Bostadsministern aviserar i propositionen att en statlig fastighetsskatt skall införas fr. o. m. år 1985. Föredragande räknar med att skatteuttaget bör vara 1,4 % på taxeringsvärdet med den modifieringen att för småhus avgiften begränsas till att utgå på en tredjedel av taxeringsvärdet.

Motivet för skatten är att, eftersom räntebidragen minskas, skall en mosvarande fördyring drabba fastigheter utan räntebidrag. Vi anser inte detta motiv särskilt hållbart. Det är enligt vår uppfattning inte rimligt att ålägga ett stort antal människor en ny skatt därför att vi av statsfinansiella skäl tvingas dra ned på utgående subventioner. Det är människor som i de flesta fall själva har fått betala hela kostnaden för sitt boende.

Konsekvenserna av en statlig fastighetsskatt kommer att bli förödande för hushåll med en redan hårt ansträngd ekonomi. Detta gäller framför allt barnfamiljer och äldre pensionärshushåll. Vi har under avsnittet om skattepolitiken framfört vår principiella syn på regeringens skattepolitik.

Mot denna bakgrund och av vad som anförts ovan anser vi att riksdagen bör ge regeringen till känna att en proposition om fastighetsskatt inte bör framläggas.

Socialdemokraternas förslag innebär förhållandevis små budgeteffekter för budgetåret 1983/84 – sammanlagt 212,5 milj. kr. i utbetalningar och ca 200 milj. kr. i minskade retroaktiva räntebidrag. För hela budgetåret 1984/85 uppgår kostnaderna till ca 490 milj. kr., medan de minskade retroaktiva räntebidragen betyder 1 740 milj. kr. Från detta sistnämnda belopp skall dock avgå beräknad ytterligare utlåning med ca 500 milj. kr.

Centern anser det nödvändigt att minska statens budgetunderskott. Vi yrkar därför avslag på de kostnadsökningar som räntestödet till ROT-programmet innebär med 440 milj. kr. för helt år.

I vår budgetmotion (1982/83:2140) har vi föreslagit att statens utlåning av kapital till bostadsbyggande och energiatgärder skall föras över till kapitalmarknaden. Riksdagen har bifallit detta yrkande, dock med en annan organisation än den centern föreslog. Statens upplåningsbehov skulle enligt vårt förslag minska med 10 000 milj. kr. Vidare har riksdagen bifallit vårt förslag om att vidta åtgärder för avveckling av mindre statliga bostadslån. Vi beräknade att detta skulle kunna innebära ett med 5 000 milj. kr. minskat upplåningsbehov. Tyvärr har regeringen inte vidtagit åtgärder i enlighet med riksdagens beslut.

Våra förslag innebär också en omläggning av finansieringssystemet från generella räntebidrag till räntelån. Budgetårets kostnad för räntebidragen uppgår till 10 300 milj. kr. och varje ny årgång betyder första året ca 2 400 milj. kr. För staten uppkommer vid en omläggning till räntelån kostnader för ökade bostadsbidrag, räntekostnad för räntelånen och utjämnings mellan hyreslägenheter och egnahem – om denna utjämnings skall ske i finansieringssystemet. Men även med hänsyn till dessa faktorer innebär våra förslag avsevärda besparingsmöjligheter.

IV:8 Arbetsmarknadsfrågor

Offensivt är regeringspolitiken undermålig när det gäller småföretagsamhet och regionalpolitik. Däremot har sparniten på ett otillfredsställande sätt drabbat dessa områden utan att detta ger några väsentliga budgettillskott. Enligt centerns mening bör det vara möjligt att på industridepartementets område spara 200 milj. kr. utöver regeringens förslag utan att för den skull acceptera slopandet med statlig förlusttäckning för de regionala utvecklingsfondernas garantigivning och minskade resurser till Norrlandsfonden.

I propositionen påstås att slopande av enskilda beredskapsarbeten vid oförändrad volym rekryteringsstöd innebär en besparing av 100 milj. kr. I proposition 1983/84:26 förutsågs dock en ökad volym från 15 000 till ca 40 000 platser, varför den angivna siffran är helt vilseledande. Vi beräknar att av förordad förlängning av enskilda beredskapsarbeten kan rymmas inom anvisade medel.

Sänkt sjukförsäkringsavgift för små företag

Den höga sjukfrånvaron på många större svenska arbetsplatser är alltfört ett stort problem och medför att anställda i och ägare till de många småföretag, som enligt tillgänglig statistik har väsentligt lägre sjukfrånvaro, tvingas subventionera de större företagen.

Tabell. Sjukfrånvaro i små resp. stora privata företag

Företagsstorlek antal anställda	Antal sjukpenningdag/år		Långtidsfall antal dagar 7-89 mer än 89		Antal anställda utan sjukpen.dag. under året. Summa	
	Totalt antal dagar	Korttidsfall antal dagar 1-6 1-3				
1- 24	9,5	2,0	0,9	5,9	1,8	46,5
25-199	10,1	2,3	1,3	4,6	3,5	43,1
1 000 el fler	15,2	3,2	1,7	7,4	4,9	34,9

Källa: "Levandsförhållanden". Rapport 15 Statistiska Centralbyrån (1079).

Detta faktum kan myndigheterna inte längre blunda för. Åtgärder måste nu vidtas för att komma till rätta med detta problem, genom en anpassning av sjukförsäkringsdelen av arbetsgivaravgifterna till sjukfrånvaron på olika arbetsplatser. Med tanke på att sjukfrånvaron är väsentligt lägre i småföretag anser vi att sänkning bör ske av sjukförsäkringsavgiften med 5 procentenheter för högst 15 anställda i varje företag. Med tanke på den kraftigt minskade sjukfrekvensen kan sjukförsäkringsfonden bära detta utan annan åtgärd. Möjligheterna att genom detta expandera och anställa fler kommer här till att kunna ge betydande positiva effekter.

De regionala utvecklingsfondernas roll som kreditgivare inom småföretagssektorn får inte äventyras. Om regeringens förslag att slopa systemet med statlig del i förlusttäckningen för bankgarantierna verkställs kommer antingen fondernas intresse att ta risker att minska eller så kommer

fondernas utlåningskapital att urholkas. I ett läge då fonderna inte tillförs några resurser skulle slopandet av förlusttäckning innebära en kraftig urholkning av fondernas lånekapital, vilket skulle inverka negativt, inte minst i skogslänen. Avsikten med fonderna är att de skall ta risker utöver kreditinstituten. Verkställs indragningen ökar risken för att fonderna kommer att bedriva en närmast traditionell bankverksamhet och inte vara ett komplement till denna, vilket var avsikten. Det bör också observeras att propositionens beskrivning att fondkapitalets utveckling ej äger allmän giltighet. Det finns fonder som redovisar en klart negativ utveckling av fondkapitalet. Propositionen bör således avslås i denna del.

Centern kan heller inte acceptera att resursramen för Norrlandsfonden dras ned. Det tyder på en sänkt ambitionsnivå i fondens verksamhet, vilket kan få negativa regionalpolitiska effekter. Riksdagen bör därför stå fast vid sitt beslut om ram för Norrlandsfonden.

Enligt vår mening finns goda förutsättningar och rationella skäl för börsintroduktion och utförsäljning av vissa statliga företag. Regeringen bör ta initiativ till en sådan utveckling, vilket också kan ge betydande positiva effekter på statsbudgeten.

När det gäller mineralprospektering går regeringen nu ifrån ett av sina klart uttalade vallöften. Centerpartiet kritiserade vid förra riksmötet den gjorda satsningen som oöverlagd och dåligt underbyggd. Nu anpassar sig regeringen i någon mån efter vår kritik. Enligt vår mening bör det dock vara möjligt att i samband med nästa års budgetproposition också minska den totala ramen för prospekteringsprogrammet med 50 milj. kr. utöver det förslag som nu presenterats.

Det är riktigt att reducera uppbyggnaden av beredskapslagringen av olja när förbrukningen minskar. Av oss förordad energipolitik innebär ett ytterligare minskat oljeberoende. Det bör vara lämpligt att begränsa råoljeinköpen för beredskapsändamål till 300 000 m³ med vår politik, vilket innebär en besparing för statsbudgeten med ytterligare ca 150 milj. kr. budgetåret 1984/85.

Hemställan

Med hänvisning till vad som ovan anförts hemställs

1. att riksdagen godkänner de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som förordas i motionen,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utgiftsbegränsande åtgärder rörande internationellt utvecklingssamarbete,
3. att riksdagen med avslag på regeringens förslag beslutar anta i motionen redovisat förslag på pensioneringens område innebärande

- a) återgång till beräkning av pension med utgångspunkt i basbeloppsindex som gällde 1982.
  - b) en uppräknig av pensionstillskotten med 2 procentenheter till 49 % av basbeloppet och till 96 % för förtidspensionärer.
  - c) att alla pensionärer med låg eller ingen ATP skall ha rätt till pensionstillskott,
4. att riksdagen beslutar införa i motionen redovisat förslag om ökad självrisk i sjukförsäkringssystemet.
  5. att riksdagen beslutar sänka sjukförsäkringsavgiften med 5 procentenheter till 4,5 % för medellönen för 15 anställda i alla företag som nu självständigt är avgiftsskyldiga.
  6. att riksdagen beslutar införa vårdnadsersättning för små barn upp till 18 månader i enlighet med vad som anförts i motionen.
  7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts beträffande sjukvårds- och läkemedelsavgifterna.
  8. att riksdagen beträffande studiemedlen beslutar anta i motionen redovisat förslag innebärande
    - a) att studiemedlen beräknas utifrån basbeloppsindex och räknas upp till 145 % av detta basbelopp.
    - b) att bidragsdelen bibehålls enligt nuvarande regler.
    - c) att regeringens förslag om införande av äktamakeprövning avslås.
  9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om fortsatt reformering av det studiesociala systemet.
  10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts om SJ:s investeringar.
  11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts på televerkets område.
  12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad ovan anförts om indragning av medel från postverkets konsolideringsfond.
  13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om skattepolitikens inriktning.
  14. att riksdagen avslår förslaget om höjning av förmögenhets-skatten.
  15. att riksdagen avslår förslaget om höjning av försäljningsskatten (accisen) på motorfordon.
  16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om obligatoriska avsättningar till särskilda investeringskonton.
  17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om ändringar i företagsbeskattningen.

18. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om införandet av ett breddat underlag för produktionsfaktorsskatten,
19. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om avskaffande av det särskilda forskningsavdraget,
20. att riksdagen beslutar avslå förslaget om omsättningsskatt på vissa värdepapper,
21. att riksdagen hos regeringen hemställer om nytt förslag rörande utbildningsradions utformning i enlighet med vad som anförts i motionen,
22. att riksdagen beslutar uttala sig för att ett besparingskrav motsvarande 50 milj. kr. läggs på hela Sveriges Radio-koncernen för budgetåret 1985/86,
23. att riksdagen avslår regeringens förslag om reduktion av veckotimpriset,
24. att riksdagen avslår regeringens förslag i fråga om tilläggsbidraget för vikarieinsatser,
25. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett enkelt elevrelaterat statsbidragssystem i enlighet med vad som anförts i motionen,
26. att riksdagen hos regeringen begär nytt förslag till besparingar inom grundskolan i enlighet med vad som anförts i motionen,
27. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av besparingarna inom grundskolan,
28. att riksdagen avslår förslaget om 40 milj. kr. till omprövning av självstudietiden,
29. att riksdagen avslår regeringens förslag rörande besparing på kommunal vuxenutbildning,
30. att riksdagen med avslag på regeringens förslag om nedläggning av tandläkarutbildningen i Göteborg godkänner vad i motionen anförts om fördelningen av platser på nämnda linje,
31. att riksdagen med avslag på regeringens förslag om nedläggning av läkarutbildningen i Malmö godkänner vad i motionen anförts om fördelningen av platser på nämnda linje,
32. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om högskoleutbildning på Gotland,
33. att riksdagen godkänner vad i motionen anförts rörande förskollärlinjen i Borås,
34. att riksdagen godkänner de åtgärder som föreslås i motionen för att behålla en forskningsanknuten förskolläro- och fritidspedagogutbildning i Uppsala.

35. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts rörande samlad översyn av utbildningsutbudet i Uppsala-Stockholms-regionen.
36. att riksdagen godkänner vad som i motionen anförts rörande ett rationaliseringskrav motsvarande 0,5 % av grundutbildningsanslagen för universiteten i Stockholm, Uppsala, Lund och Göteborg.
37. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om markförvärv för jordbrukets rationalisering.
38. att riksdagen beslutar avslå regeringens förslag om minskning av livsmedelssubventionerna.
39. att riksdagen beslutar avslå regeringens förslag om ändring i lagen (1946:324) om skogsvårdsavgift.
40. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bekämpande av smittsamma husdjursjukdomar.
41. att riksdagen begär att regeringen till riksdagen återkommer med förslag om avgift för prövning och tillsyn enligt miljöskyddslagen.
42. att riksdagen begär att regeringen till riksdagen återkommer med förslag om täktavgift.
43. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om miljöavgifter på bekämpningsmedel.
44. att riksdagen beslutar avvisa regeringens förslag om handelsgödselavgift.
45. att riksdagen beslutar avslå proposition 1983/84:40 vad avser ett program för underhåll och reparation och därmed förknippade ändringar i nuvarande låne- och bidragssystem samt införande av ett nytt lånesystem med räntestöd (punkterna 1-5 i propositionens hemställan).
46. att riksdagen beslutar bifalla regeringens förslag vad avser tilläggsån och bidrag för tillgänglighetsskapande åtgärder med den ändring vad avser tilläggsån som framgår av motionen och som medför att ramen kan fastställas till 50 milj. kr. (punkterna 6-10 i propositionens hemställan).
47. att riksdagen beslutar avslå propositionens förslag om ändrade regler för boendemiljöbidrag.
48. att riksdagen beslutar avslå förslaget om anslag med 12,5 milj. kr. till Särskild information och utbildning.
49. att riksdagen beslutar bifalla ändringen i lagen om kommunala åtgärder till bostadsförsörjningens främjande med de motiv som anförts i motionen.

50. att riksdagen beslutar avslå förslagen om ändring i kommunal-skattelagen samt lagen med vissa bestämmelser om bokföring av bostadslån,
51. att riksdagen beslutar godkänna förändringen i fråga om retroaktiva räntebidrag med den ändringen att lanemöjligheter ges även för styckebyggda småhus.
52. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om statlig fastighetsskatt,
53. att riksdagen beslutar uttala att reformeringen av bostadspolitiken bör ske i enlighet med de riktlinjer vi anför.
54. att riksdagen beslutar avslå regeringens förslag om slopad garantigivning till de regionala utvecklingsfonderna.
55. att riksdagen beslutar avslå regeringens förslag om minskad medelsram till Norrlandsfonden.
56. att riksdagen beträffande mineralprospektering med godkännande av propositionens förslag som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om minskad totalram,
57. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om möjligheterna till ytterligare neddragning av beredskapslagringen av olja,
58. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om möjligheterna till börsnotering och utförsäljning av vissa statliga företag.

Stockholm den 15 november 1983

THORBJÖRN FÄLLDIN (c)

KARIN SÖDER (c)

BERTIL JONASSON (c)

KARL BOO (c)

EINAR LARSSON (c)

CLAES ELMSTEDT (c)

NILS G. ÅSLING (c)

ARNE FRANSSON (c)

GUNNAR BJÖRK (c)

i Gävle

OLOF JOHANSSON (c)

RUNE GUSTAVSSON (c)

ANDERS DAHLGREN (c)

TAGE SUNDKVIST (c)

GUNNEL JONÄNG (c)

KJELL A. MATTESSON (c)

GUNILLA ANDRÉ (c)

BRITTA HAMMARBACKEN (c)

Innehåll

I	Den internationella utvecklingen	1
II	Den ekonomiska politiken i Sverige efter regeringsskiftet	3
III	Centerns ekonomisk-politiska inriktning	7
IV:	1. Utrikesfrågor	13
	2. Sociala frågor	14
	3. Kommunikationsfrågor	16
	4. Skattefrågor	16
	5. Utbildningsfrågor	18
	6. Jordbruksfrågor	23
	7. Bostadsfrågor	26
	8. Arbetsmarknadsfrågor	31
V	Hemställan	32

